

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****GURBET ÇOBAN BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2019/38857
Karar Tarihi : 17/11/2021

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Recai AKYEL
Selahaddin MENTEŞ
Raportör : Ayhan KILIÇ
Başvurucu : Gurbet ÇOBAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/11/2019 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
8. Başvurucu 1968 doğumlu olup Balıkesir'de ikamet etmektedir. Başvurucu, Balıkesir'in Bahçelievler Mahallesi'nde bulunan "Promil Tekel Bişfesi" isimli işyerinin sahibidir. Başvurucunun perakende alkollü içecek satma ruhsatı bulunmaktadır. Balıkesir Emniyet Müdürlüğüne 14/1/2018 tarihinde internet üzerinden gönderilen bir ihbarda başvurunun işyerinde saat 22.00'den sonra içki satıldığı bildirilmiştir.

9. Kolluk görevlileri tarafından 16/1/2018 tarihinde -tutanakta sehven 15/1/2018 yazılmıştır- saat 02.00'de düzenlenen Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'nda; ihbar üzerine 15/1/2018 tarihinde saat 22.30 sıralarında işyerine gidilerek gözetleme yapılmaya başlandığı, saat 22.55 sıralarında işyerine sonradan H.Ö. olduğu anlaşılan kişinin girdiği ve montunun içine sakladığı bir adet T. marka bira ve bir adet sigarayla işyerinden çıktığı tespitlerine yer verilmiştir.

10. Kolluk görevlileri ayrıca aracına binip giden H.Ö.nün aracını durdurduklarında düzenledikleri 15/1/2018 tarihli ve 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'nda H.Ö.nün başvuruunun işyerinden bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını kabul ettiği görülmektedir. Söz konusu tutanak iki polis memuru ve H.Ö. tarafından imzalanmıştır. Kolluk görevlileri bir adet M. marka sigara ile T. marka biranın fotoğrafını çekmiş ve bunu Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'na dercetmişlerdir. Yine kolluk görevlileri tarafından düzenlenen ve başvuruunun eşi H.Ç.nin de imzasını taşıyan 15/1/2018 tarihli 23.50 saatli İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nın kolluğun tespitlerinin yazıldığı üst kısmında H.Ö.nün bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını beyan ettiği yazmaktadır. Buna karşılık tutanağın H.Ç.nin beyanının yazıldığı bölümünde ise *"Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım."* notu yer almaktadır.

11. Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü'nün söz konusu tutanakları Tarım Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Daire Başkanlığına iletmesi üzerine anılan idare tarafından 29/1/2019 tarihli işlemle başvuru hakkında 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İhbar Kanunu'nun 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde yer alan *"Alkollü içkiler, 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz."* hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle aynı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 42.076 TL idari para cezası uygulanmıştır.

12. Başvuru idari para cezasına karşı Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde (Hâkimlik) itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde başvuru özetle şunları ifade etmiştir:

i. Anılan tarihte alkol satışı yapılmamıştır. Polisler, tutanakta içkinin satıldığı iddia edilen saatten yaklaşık bir saat sonra işyerine gelerek olaydan bahsetmiş; eşi de alkol satış vakiasını inkâr ettiği hâlde denetim ve uyarı amacıyla olduğunu düşündüğü tutanağı imzalamıştır ancak eşi tutanağa *"Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım."* notunu düşmüştür. Düzenlenen tutanağın bir örneği eşine bırakılmamıştır. Başvurucuya göre içki satışı vakiasına ilişkin ibareler sonradan tutanağa eklenmiştir.

ii. H.Ö.yü tanımadığı gibi işyerine gelip gelmediğiyle ilgili olarak bir fikir sahibi değildir. Bir an için H.Ö.nün müşteri olduğu kabul edilse bile H.Ö. nezdinde düzenlenen tutanağın işyerinin önünde değil 2,5-3 kilometre ötede tanzim edilmesi usulsüzdür. H.Ö.de bulunduğu iddia edilen bir adet biranın işyerinden alındığı belli değildir. Adı geçen şahsın bu süreçte başka bir işyerine uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir açıklama bulunmamaktadır.

iii. Polisin üçüncü bir kişiyi izleme yetkisinin bulunup bulunmadığı sorgulanmalıdır. Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'ndaki tarihler arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu durum bile içki satışı iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ortaya konulamadığını göstermektedir. Tutanakta H.Ö.nün işyerinden çıkışta montunun kabarık olduğu yazmakla birlikte işyerine girişte kabarık olup olmadığıyla ilgili olarak bir tespit bulunmamaktadır. Gece karanlığında monttaki kabarıklığın fark edilebilmesi ve bunun içindekinin bira olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

iv. Olay gecesi bir adet sigara da satılmış değildir. Sigarının tutanağa eklenmesinin amacı olaya vahamet katmaktır. Eşinin tutanağa düştüğü "Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." notu dikkate alındığında satış iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ispatlanamadığı anlaşılmaktadır.

v. İhbarda bulunan kişi komşusu Y.H.dir. Bu kişinin beyanına göre başvurunun saat 22.00'den sonra bir arkadaşına içki satmaması üzerine şahıs öfkeyle arkadaşının açık olan e-mail hesabından Emniyet Müdürlüğüne asılsız ve gerçek dışı ihbarda bulunmuştur. Y.H. dinlendiğinde olayın bu şekilde gerçekleştiği anlaşılabacaktır.

vi. Ayrıca cezanın tutarı ekonomik yönden kendisini zora sokacak derece yüksektir. Bu manada uygulanan ceza, çalışma hakkını ihlal etmektedir.

13. İtiraza cevap veren Tarım ve Orman Bakanlığı alkol satış vaktasının tutanakla ispatlandığını, resmî belge niteliğindeki tutanağın aksinin ancak aynı değerdeki bir tutanakla ispatlanabileceğini ileri sürmüştü; ayrıca cezanın alt sınırdan uygulandığı gözetildiğinde ölçülü olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

14. Hâkimlik 4/10/2019 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurunun işyerinde 15/1/2018 tarihinde saat 22.00'den sonra H.Ö.ye bir adet T. marka bira satıldığının iki zabıt mütüzii ve H.Ö. tarafından imzalanan tutanakla sabit olduğu belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca başvurunun tutanağın aksini ispat edecek delil gösteremediği ifade edilmiştir.

15. Başvurucu bu karara karşı -benzer iddialarla- Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinde itiraz etmiştir. Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliği 23/10/2019 tarihli kararla Hâkimlik kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazı kesin olarak reddetmiştir. Nihai karar 30/10/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 18/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 4250 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Alkollü içkiler, 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz."

18. 4250 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun 6 ncı maddesinin:

...

e) Beşinci fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerindeki yasaklara aykırı hareket edenlere, 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrasının (k) bendinde öngörülen,

...

idari para cezası verilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyumsuzluklar[ın] ... esaslı konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir...

Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) suçluluk karinelerine ve ispat yüküne ilişkin olarak ilkeler belirlemiştir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında korunan masumiyet karinesi (a) mahkemelerin kişinin suç işlediği varsayımından başlamamalarını, (b) ispat yükünün iddia makamına ait olmasını ve (c) her türlü şüpheden sanığın yararlandırılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda ispat yükümlülüğünün iddia makamından savunmaya devredilmesi kural olarak masumiyet karinesi ihlal edecektir (*Telfner/Avusturya*, B. No: 33501/96, 20/3/2001, § 15).

21. AİHM; *Salabiaku/Fransa* (B. No: 10519/83, 7/10/1988) başvurusunda, fiili veya hukuki karinelerin her hukuk sisteminde bulunabileceğini, Sözleşme'nin kural olarak bu karineleri yasaklamadığını ifade etmiştir. Ancak AİHM, taraf devletlerin ceza kanunlarıyla ilgili olarak bu meselede belli sınırlar içinde kalması gerektiğini vurgulamaktadır. AİHM'e göre 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, sadece mahkemeler tarafından usul kurallarının uygulanması sırasında saygı göstermekten ibaret bir güvence içermemektedir. Dahası, 6. maddenin (2) numaralı fıkrasında geçen "hukuka uygun olarak" ibaresi iç hukuka referansla yorumlanamaz. Bu şekildeki bir yorum, yasama organının mahkemelerin doğal değerlendirme yetkisini kaldırma ve masumiyet karinesini özünden yoksun bırakma hususunda serbest olması sonucunu doğuracaktır. Böylesi bir durumun adil yargılanma hakkını ve özellikle masum sayılma hakkını koruma altına almak suretiyle hukuk devletinin temel bir ilkesini güvenceye bağlayan 6. maddenin amaç ve hedefleriyle uzlaştırılması mümkün değildir. Bu nedenle 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, ceza kanunlarında

düzenlenen hukuki ve fiili karinelere de kayıtsız değildir. Söz konusu fıkra, devletlerin bu karineleri ihtilaf konusu meselenin önemini dikkate alan ve savunma tarafının haklarını gözeten makul çerçevelerle sınırlamasını gerektirir (*Salabiaku/Fransa*, § 28).

22. AİHM, Sözleşmecî devletlerin ceza kanunlarına karine derç ederken davanın konusunun önemi ile savunma tarafının hakları arasında adil bir denge kurma yükümlülüğü altında bulduklarını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle AİHM'e göre başvuru araç ile ulaşılacak istenen meşru amaç arasında makul bir orantının var olması gerekir (*Janosevic/İsveç*, B. No: 34619/97, 23/7/2002, § 101).

23. AİHM, *Pham Hoang/Fransa* (B. No: 13191/87, 25/9/1992) başvurusunda varsayıma dayalı olarak mahkûmiyet kararı verilmesinin masumiyet karinesini ihlal ettiğine ilişkin şikâyeti değerlendirmiştir. Olayda yasa dışı yollardan uyuşturucu madde ithal etme ve gümrük kaçakçılığı yapma suçlarından verilen mahkûmiyet kararının ilgili gümrük mevzuatında öngörülen kaçak malları mülkiyetinde bulunduran kişinin gümrük kaçakçılığı suçundan sorumlu tutulacağı yönündeki karineye dayandırıldığı ileri sürülerek masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddia edilmiştir. AİHM yaptığı değerlendirmede, başvuru tarafının savunma araçlarından tamamıyla mahrum bırakılmadığının ve aleyhine yüklenen karinenin aksi ispat edilemez türden olmadığına altını çizmiştir (*Pham Hoang/Fransa*, § 34). AİHM Fransız derece mahkemelerinin karar verirken maddi olayı dikkatli bir şekilde değerlendirdiğini, dava dosyasında hulunan delilleri temel alarak mahkûmiyet kararı verdiğini, ilgili mevzuatta yer alan karinelere otomatik bir şekilde dayanmaktan kaçındığını belirtmiş ve bu nedenle şikâyet konusu olayda masumiyet karinesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (*Pham Hoang/Fransa*, § 36).

24. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında, hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurlarından birinin de yargılamanın *çelişmeli* olması (*Rowe ve Davis/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 28901/95, 16/2/2000, § 60) dikkat çektikten sonra Sözleşme'deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin *tarafaların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi* olduğunu belirtmektedir (*Dulaurans/Fransa*, B. No: 34553/97, 21/3/2000, § 33). AİHM silahların eşitliği ilkesinin ise taraflara, talep ve açıklamalarını diğer tarafa nazaran dezavantajlı olmayacak şekilde ileri sürebilmeleri için fırsat verilmesini gerektirdiğini ifade etmektedir (*Kress/Fransa*, B. No: 39594/98, 7/6/2001, § 72).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu, Hâkimliğin gerekçesinin vicdani delil sistemine aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Hâkimliğin kolluğun tutanağıyla bağlı kalarak kurduğu gerekçenin hukuki manada gerekçe olma değerini yitirdiğini ifade etmiştir. Başvurucuya göre kanuni düzenleme olmadığı hâlde Hâkimliğin kolluk tutanağıyla bağlı kalması ve bu şekilde ispat yükünün ters çevrilmesi hukuk devleti ilkesini ve masumiyet karinesini zedeler. Başvurucu, aksi düşüncenin kabulünün silahların eşitliği ilkesini ihlal edeceğini ileri sürmüştür; polis tutanağının aksini ortaya koyacak belgelerin ve tanığının Hâkimlik tarafından dikkate alınmadığından yakınmıştır. Ayrıca itiraz mercii'nin kararının gerekçesiz olmasından şikâyet

etmiştir. Son olarak saat 22.00'den sonra alkol satışı yasağının demokratik ve laik hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu gibi çalışma hakkını da ihlal ettiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirilmesi ile ilgili olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının masumiyet karinesi ışığında silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

30. Başvurucunun aleyhine yapılan ihbarın sebebiyle ilgili olarak Y.H.nin tanık olarak dinlenmesini istediği hâlde bu talebinin karşılanmadığına yönelik şikâyetinin ihbarın sebebinin bilinmesinin başvuru hakkındaki suç isnadının esasının karara bağlanmasında bir etkisinin olmayacağı değerlendirildiğinden incelenmesine gerek görülmemiştir. Başvurucu her ne kadar çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı (*Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013) uyarınca çalışma hakkı Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunmamıştır.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

31. Öncelikle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının suç isnadı boyutuyla somut olayda uygulanabilir olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

32. Bir yaptırımın veya hukuki bir tasarrufun/işlemin hangi koşullarla suç isnadı niteliğinde sayılıp suç ve cezalara ilişkin güvenceler kapsamında değerlendirilebileceği daha önce Anayasa Mahkemesi kararlarında açıkça ifade edilmiştir (*D.M.Ç.*, B. No: 2014/16941, 24/1/2018; *B.Y.Ç.*, B. No: 2013/4554, 15/12/2015; *Selçuk Özbölük*, B. No: 2015/7206, 14/11/2018). Somut olayda gece vakti alkollü içki satışı *kabahat* olarak düzenlenmiş olup başvurucuya 42.076 TL idari para cezası verilmiştir. Anılan kararlarda yer verilen ilkeler bağlamında başvuruya konu cezai sürecin herkes için bağlayıcılığı olan genel bir etki yarattığı, kamu gücünü kullanan bir kamu otoritesi tarafından yürütüldüğü, bu sürecin cezalandırıcı ve caydırıcı bir amacının bulunduğu, ayrıca son olarak cezanın miktarı dikkate alındığında somut olaydaki yaptırımın adil yargılanma hakkı bağlamında suç isnadı niteliğinde sayılması gerektiği kuşkusuzdur. Dolayısıyla Sözleşme ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan adil yargılanma hakkının suç isnadı boyutuyla somut olay yönünden uygulanabilir olduğuna karar vermek gerekir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şekli adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

35. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının unsurlarından biri de *silahların eşitliği* ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir. Ceza davalarının yanı sıra medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyumsuzluklara ilişkin hukuk davaları ve idari davalarda da bu ilkeye uyulması gerekir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

36. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti *asıl* olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyoğlu, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

37. Sanık masumiyet karinesi gereği suçsuz sayıldığı için yargılama yapılmakta ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Maddi gerçeğe ulaşmak için suç isnadı altında olan kişiden masum olduğunu ispat etmesi istenemez. Çünkü suç isnadı altında da olsa kişi, hükmen sabit oluncaya kadar suçsuz kabul edilmektedir (Adem Hüseyinoğlu, B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 35).

38. Masumiyet karinesi kapsamında yer alan ve iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı, Anayasa'nın 38. maddesinin gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiili varsayımların olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi masumiyet karinesine aykırılık taşımaz (AYM, E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014). Ancak suç isnadını içeren karinenin aksinin başvuru tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün

olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinelerin kişiyi otomatik olarak *suçlu* hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmamalı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır (*Adem Hüseyinoğlu*, § 36).

39. Bununla birlikte somut olayın özel koşullarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür ancak bu durumda dahi ispat bakımından kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir (*Ahmet Altuntaş ve diğ.leri* [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda başvurunun yasak olmasına rağmen saat 22.00'den sonra -22.55'te- H.Ö. ye bir adet T. marka içki sattığı iddiasıyla başvurucuya 42.076 TL idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucunun cezaya karşı itirazını inceleyen Hâkimlik bu fiilin işlediğinin sabit olduğu sonucuna ulaşarak itirazı reddetmiştir. Hâkimlik, kolluk görevlileri tarafından tanzim edilen ve iki polis ile alıcı H.Ö. tarafından imzalan 15/1/2018 tarihli 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'na dayanmıştır. Anılan tutanakta H.Ö., başvurunun işyerinden bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını kabul etmektedir.

41. Yargılama sırasında başvurunun olayın kendi versiyonunu Hâkimliğe açıklama, iddia ve delillerini sunma ve tutanağın içeriğinin güvenilirliğine ve dayanılabilirliğine şüphe düşürme imkânı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvuru itiraz dilekçesinde belirtilen tutanak içeriğindeki vakıyı inkâr etmiştir. Başvurucu, olay anında işyerinde bulunan eşinin imzasının bulunduğu İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nda yer alan "*Ben 22.00 ile 06.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım.*" şeklindeki nota dikkat çekmiştir. Başvurucu, Hâkimliğe sunduğu itiraz dilekçesinde bu tutanağın üst kısmının sonradan polis tarafından doldurulduğunu ileri sürmüş, H.Ö. nezdinde düzenlenen tutanağın işyerinin önünde değil 2,5-3 kilometre ötede tanzim edilmesine dikkat çekmiş, *biranın kendi işyerinden alındığını belli olmadığını savunmuş, şahsın bu süreçte başka bir işyerine uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir açıklamanın bulunmadığına işaret etmiş, tutanakta H.Ö.nün işyerinden çıkışta montunun kabark olduğu yazmakla birlikte işyerine girişte kabark olup olmadığıyla ilgili olarak bir tespitin yer olmadığını kaydetmiştir.* Başvurucuya göre tüm bunlar alkol satış iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ispatlanmadığını göstermektedir.

42. Hâkimlik ise iki polis memuru ve H.Ö. tarafından imzalan 15/1/2018 tarihli 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'nın saat 22.00'den sonra alkol satışı iddiasını ispatladığını kabul etmiş, ayrıca başvurunun tutanağın aksini ispat edecek delil gösteremediği vurgulanmıştır. Hâkimlik, başvurunun itiraz dilekçesinde belirttiği iddialarla ilgili olarak ise hiçbir değerlendirme yapmamıştır.

43. Başvurucunun iddia ve savunmalarını sunma imkânı elde etmesi silahların eşitliği ilkesinin sağlanması bakımından önem taşımakla birlikte bu imkânın kullanılması *silahların eşitliği ilkesinin devlete yüklediği yükümlülüklerin ifası için tek başına yeterli* değildir. Mahkemenin bu iddialara ciddiyetle yaklaştığını ve yargılamayı hassasiyet içinde yürüttüğünü göstermesi de gerekmektedir. Mahkemenin olayın başvuru tarafından anlatılan versiyonuna baştan kapalı bir tutum takınmaması ve bu ihtimale de yeterli ölçüde şans

tanıdığı ortaya koyması beklenir. Somut olayda Hâkimliğin başvurusunun iddialarını yeterli kadar değerlendirmeye aldığına dair bir işaret tespit edilememiştir.

44. Öte yandan Hâkimliğin idare tarafından tanzim edilen tutanakların içeriğinin aksi ispat edilene kadar geçerli olduğu şeklindeki karineye dayandığı görülmektedir. İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesidir. Ancak bu karinenin söz konusu işlem ya da tutanağın içeriğinin hukukiliğinin veya gerçekliğinin tartışıldığı bir yargılamada geçerli olması mümkün değildir. İdari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirir. Bu şekildeki bir yargılamada idare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması hireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilir.

45. Kamu görevlilerince düzenlenen tutanakla delillendirilen suç isnadı söz konusu olduğunda yargı mercilerinden beklenen tutanağın içeriğinin güvenilirliği ve özgünlüğüyle ilgili olarak sanık tarafından ileri sürülen argümanları tarafsız ve nesnel bir değerlendirmeye tabi tutmalarıdır. Maddi gerçekliğin ortaya çıkarılmasını hedefleyen ceza yargılamasında kamu görevlilerinin düzenlediği tutanakların içeriğinin aksinin ispatında herhangi bir delil sınırlamasının söz konusu olması düşünülemez. Delil sınırlaması, suçun oluştuğunun kabulü için tam vicdani kanaatin aranması, dolayısıyla her türlü şüphenin izalesinin gerektiği ceza yargılamasının amacıyla bağdaşmaz. Bu itibarla sanığın delil sunma konusunda tam bir serbestiye sahip olması gerekir. Aksi durumda sanığın masum sayılmasının bir anlamı kalmaz.

46. Yukarıda da tespit edildiği üzere somut yargılama, Anayasa'nın 38. maddesi anlamında suç isnadına ilişkin uyumsuzluk kapsamında kalan bir yargılamadır (bkz. § 32). Başvurucuya isnat edilen saat 22.00'den sonra alkollü içki satma kabahati, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanaklara dayanılarak delillendirilmiştir. Hâkimlik de itirazı reddederken 15/1/2018 tarihi ve 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'na vurgu yapmıştır. Başvurucu ise bu tutanağın gerçekliğiyle çelişmiş, güvenilirliğine şüphe düşürmek için çeşitli iddialar öne sürmüştür. Ancak Hâkimlik bu iddiaları değerlendirmeksizin başvurusunun tutanağın aksini ispatlayacak delil gösteremediği sonucuna ulaşmıştır.

47. Hâkimliğin bu değerlendirmesi ispat yükünü ters çevirecek mahiyettedir. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiili ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir yargılamada karinenin adil yargılanma hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurusunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir.

48. Olayda başvurusunun ileri sürdüğü argümanların ilgisiz olmadığı anlaşılmaktadır. Bu manada başvurusunun olay anında işyerinde bulunan eşinin alkollü içki satış vaktasını kabul etmediğinin altını çizmek gerekir. Nitekim 15/1/2018 tarihli İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nın H.Ç.'nin beyanının yazıldığı bölümünde "*Ben 22.00 ile 06.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım.*" notunun yer aldığı görülmektedir. Başvurucu, tutanağın üst bölümünün kolluk görevlilerince sonradan doldurulmuş

olabileceğini iddia etmiştir. Hâkimliğin bu tutanak ve başvurunun anılan iddiasıyla ilgili olarak bir değerlendirme yapmamış olmasının maddi olayın tespiti bakımından bir eksiklik olduğu vurgulanmalıdır.

49. Başvurucunun H.Ö. nezdindeki Bilgi Alma Tutanağı'nın işyerinin 2,5-3 kilometre uzağında düzenlenmesine ve H.Ö'nün aracının durdurulduğu yere kadar başka bir yere uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir bilginin yer almamasına yönelik itirazları da önemsiz değildir. H.Ö'nün başvurucuya ait işyerinden çıkarken elinde bira şişesinin görülmemiş olması, bira şişesinin H.Ö'nün işyerinin 2,5-3 kilometre ötesinde durdurulan aracının içinde bulunması olguları gözetildiğinde başvurunun belirtilen iddialarının tutanağın içeriğinin gerçekliğine ve itibar edilebilirliğine gölge düşürecek ve Hâkimliğin açık yanıt vermesini gerektirecek mahiyette olduğu değerlendirilmiştir. Tutanağın yalnızca polislerin değil H.Ö'nün de imzasını taşıması içeriğinin gerçekliğini ve itibar edilebilirliğini güçlendiren bir unsur olsa da başvurunun H.Ö'nün beyanının güvenilirliğine yönelik de itirazlar öne sürdüğünü dikkate almak gerekir. Bu koşullarda Hâkimliğin olayın gerçekleşme koşullarıyla ilgili olarak ortaya çıkan şüpheleri dağıtmak için H.Ö.yü dinlemesi oldukça etkili olma potansiyeline sahipken Hâkimliğin bu yönde bir adım atmadığı görülmektedir.

50. Sonuç olarak kamu görevlilerince düzenlenen tutanağın gerçekliği karinesi aksi ispat edilebilir nitelikte olsa da başvurunun bunun aksini ispatlamak için ileri sürdüğü iddia ve itirazların Hâkimlikçe değerlendirmeye bile alınmamış olması sebebiyle somut olaydaki uygulanma tarzı itibarıyla karinenin başvuru otomatik olarak suçlu hâle getirdiği anlaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış ise de Hâkimliğin kamu görevlilerince düzenlenen tutanağa üstünlük tanıyan yaklaşımı başvurunun savunma yapmasını anlamsız hâle getirmiş ve başvuru kamu otoritesi karşısında dezavantajlı konuma düşürmüştür.

51. Bu durumda başvuru tarafından yapılan itirazın kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesinin -başvurunun savunmalarının hiç irdelenmediği gözetildiğinde- silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği kanaatine varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında

açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

54. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

55. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

58. İncelenen başvuruda başvurusunun itirazının kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların içeriğinin gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

59. Bu durumda adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştırılan nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın

bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucaya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle:

A. Silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,**

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin **İHLAL EDİLDİĞİNE,**

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş No: 2019/876) **GÖNDERİLMESİNE,**

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucaya **ÖDENMESİNE,**

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucaunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal **FAİZ UYGULANMASINA,**

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına **GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE** karar verildi.